

УДК 336.531.2:631.11:330.341.1

Однорог М.А., к.е.н.
Технологічно-економічний коледж
Білоцерківського національного аграрного університету

ВИЗНАЧЕННЯ ПОТРЕБИ У ФІНАНСУВАННІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ АКТИВІЗАЦІЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття присвячена питанням оцінки інвестиційного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств на інноваційній основі. Обґрунтовується можливість визначення потреби у фінансуванні інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств. Дається характеристика методики фінансового планування діяльності сільськогосподарських підприємств з використанням двох сценаріїв розвитку сільського господарства України: інерційного та інноваційного.

Ключові слова: *інноваційна діяльність, інвестиційні процеси, агропромисловий комплекс, сільськогосподарські підприємства, джерела фінансування, розширене відтворення, інвестиційна привабливість, фінансове планування.*

The article is devoted to the assessment of investment security of agricultural enterprises on the basis of innovation. Substantiated ability to determine funding needs investment farms. Describes methods of financial planning of agricultural enterprises using two scenarios of agriculture Ukraine: inertial and innovation.

Keywords: *innovation, investment processes, agriculture, farms, funding, expanded reproduction, investment attractiveness, financial planning.*

Стаття посвящена вопросам оценки инвестиционного обеспечения развития сельскохозяйственных предприятий на инновационной основе. Обосновывается возможность определения потребности в финансировании инвестиционной деятельности сельскохозяйственных предприятий. Дается характеристика методики финансового планирования деятельности сельскохозяйственных предприятий с использованием двух сценариев развития сельского хозяйства Украины: инерционного и инновационного.

Ключевые слова: *инновационная деятельность, инвестиционные процессы, агропромышленный комплекс, сельскохозяйственные предприятия, источники финансирования, расширенное воспроизводство, инвестиционная привлекательность, финансовое планирование.*

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Агропромисловий комплекс займає особливе місце в реальному секторі економіки: сільськогосподарське виробництво та переробка агросировини орієнтовані на задоволення базових потреб населення – в продовольстві, продукції легкої промисловості, фармацевтиці, постачанні людей іншими життєво важливими продуктами.

Фінансово-економічні кризи, що охопили як загальносвітовий простір, так і економіку України в 1998 і 2008 р., істотно змінили умови функціонування АПК і його основної ланки – сільського господарства. Ряд причин як загальногалузевого, так і суб'єктивного для різних регіонів України характеру сприяли виникненню серйозних проблем у розвитку аграрної сфери [5, с. 103-114].

Аналіз останніх досліджень. У теорії досить широко представлені різні джерела потреб фінансування інвестиційних процесів у сільськогосподарських підприємствах. Проте інвестиційні можливості в різних галузях різні, а в умовах активізації інноваційної діяльності вони особливо обмежені. Стан джерел фінансування інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств свідчить про необхідність фінансування інвестиційного процесу в умовах її активізації.

Методика досліджень. Методологічною та інформаційною основою роботи є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet, нормативно-правові акти та Міжнародні стандарти.

При проведенні дослідження використано методи структурно-логічного аналізу, порівняння та узагальнення вимог Міжнародних стандартів та законодавства.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження теоретичних та практичних аспектів визначення потреби у фінансуванні інвестиційного процесу сільськогосподарських підприємств в умовах активізації інноваційної діяльності.

Результати досліджень. У сформованих умовах ефективно функціонування сільськогосподарських підприємств не представляється можливим без використання досягнень науково-технічного прогресу і впровадження у виробництво інновацій. Однак ряд факторів істотно стримує розвиток інноваційних процесів, в результаті чого інноваційна діяльність не набула масового характеру. Для більшості сільськогосподарських підприємств України впровадження нововведень ускладнене, що обумовлено недостатністю власних коштів, значними бар'єрами при отриманні на інновації позикових коштів, а також обмеженістю державної фінансової підтримки. Ускладнює ситуацію низька інвестиційна привабливість вітчизняних сільськогосподарських підприємств, яка виникає з причини асиметричності інформації: потенційні інвестори не бачать в сільському господарстві керованості та прозорості, а сільськогосподарські товаровиробники не можуть запропонувати себе інвесторам як конкурентоспроможні, фінансово стійкі господарюючі суб'єкти [3, с. 311].

Найважливішим фактором економічного зростання є інвестиції. Розглядаючи взаємозв'язок економічного зростання та інвестицій з точки зору різних теорій, можна виділити одну загальну закономірність, яка свідчить про

те, що інвестиції виступають каталізатором економічних процесів, а їх ефективність – критерієм збалансованості розвитку суб'єктів інвестиційної сфери.

Для нормального функціонування сільськогосподарських підприємств в умовах ринкової економіки необхідна наявність двох вхідних потоків ресурсів – потоку на поповнення оборотного капіталу і потоку на формування, заміну або приріст основного капіталу та вихідного потоку, що представляє собою продукт перетворення оборотного капіталу з використанням основного капіталу. При цьому розширене відтворення в сучасних умовах можливо тільки на основі здійснення безперервного інвестиційного процесу, який повинен носити інноваційний характер. У теорії досить широко представлені різні джерела фінансового забезпечення інноваційної діяльності. Проте в різних галузях інвестиційні можливості будуть різні, а в сільському господарстві вони особливо обмежені низькою інвестиційною привабливістю, високими ризиками, значним коливанням кон'юнктури.

Поточний стан сільськогосподарських підприємств та джерел фінансування інноваційної діяльності свідчить про необхідність розширення доступу до різних інвестиційних ресурсів і збільшення бюджетної підтримки на інвестиційні цілі [2, с. 89-101]. В силу даних обставин одним з найважливіших етапів у реалізації інноваційних програм у реальному секторі економіки є пошук і залучення фінансування. Одним з ключових етапів цього процесу є оцінка власної інвестиційної привабливості, яка дозволяє зіставити необхідний розмір інвестицій з їх реально можливим обсягом. Крім того, залежно від цілей інвестування необхідно враховувати різні варіанти базових принципів інвестування. Саме тому своєчасне та в необхідному обсязі фінансування з різних джерел дозволяє вирішувати завдання ведення бізнесу та власного розвитку підприємств [4].

Співвідношення між джерелами фінансування галузі або підприємства, може бути наступним залежно від економічних циклів: активний розвиток, як це було з сільськогосподарською галуззю, починаючи з 2006 р. У цьому випадку для ведення розширеного відтворення на інноваційній основі необхідні позикові і залучені джерела (кредити банків та державна підтримка) у великому обсязі. Частка власного і позикового капіталу може бути на рівні 30-40% і 70-60% відповідно. Надалі на циклі повільного зростання можливо співвідношення власного і світового капіталу на рівні 50% на 50%. У кризовому стані, при подорожчанні кредитних ресурсів, розвиток галузі та підприємств сповільнюється, співвідношення між власними і позиковими коштами буде 60-70% і 40-30% відповідно.

Таким чином, розвиток агропромислового комплексу України неможливий без залучення фінансових коштів з різних джерел і створення умов для довгострокового і середньострокового кредитування. З метою визначення

потреби в джерелах фінансування діяльності сільськогосподарських підприємств використовуємо таку методику їх фінансового планування. Вихідною інформацією для планування з'явилися значення наступних показників за період 2000-2014 рр. : виручка від продажу продукції, виконання робіт, надання послуг, собівартість проданої продукції, наявність основних засобів на початок і кінець року, індекси споживчих цін, індекси цін реалізації сільськогосподарської продукції.

Для визначення темпів зростання виручки від продажу продукції і собівартості проданої продукції необхідно привести ці показники до рівня 2000. Тим самим ми виключаємо вплив цінового фактора і знаходимо зміну цих показників за рахунок зростання або зниження обсягів продажів у фізичному вираженні. Як показали дослідження, виручка від продажів за цей період в середньому збільшувалася на 3,9%. Індекс темпу зростання собівартості склав 1,02. Використовуючи дані про наявність основних засобів, визначили їх щорічний приріст і норму інвестицій, яка склала в середньому по сільськогосподарським підприємствам України 11,8%. На наступному етапі був складений прогноз виручки від продажу продукції і собівартості проданої продукції на період до 2020 р. з використанням прогнозних індексів споживчих цін та цін реалізації сільськогосподарської продукції.

Розраховані прогнозні значення приросту основних засобів з'явилися показниками потреби в інвестиційному фінансуванні діяльності сільськогосподарських підприємств. Необхідно розрахувати потребу в довгостроковому фінансуванні інвестицій, використовуючи два сценарії розвитку сільського господарства України: інерційний та інноваційний. Перший передбачає існуючі темпи зростання основних показників діяльності: виручки від продажу продукції, собівартості проданих товарів, норми інвестицій. При інноваційному шляху розвитку закласти щорічне зростання виручки від продажу продукції на 15% і норму інвестицій 25%. Прийнято, що 70% всієї потреби буде забезпечуватися за рахунок залучення довгострокових кредитів, а 30% – за рахунок власних джерел – прибутку й амортизації. Таке співвідношення між власним і позиковим капіталом є дуже ризикованим, але якщо галузь чи підприємство знаходиться на стадії економічно активного розвитку, як це було з сільськогосподарською галуззю починаючи з 2006 р., для ведення розширеного відтворення на інноваційній основі їй необхідні позикові і залучені джерела (кредити банків та державна підтримка) у великому обсязі, а частка власного і позикового капіталу може бути на рівні 30-40% і 70-60% відповідно. Надалі на стадії повільного зростання можливо співвідношення власного і світового капіталу на рівні 50% на 50%. При подорожчанні кредитних ресурсів, розвиток галузі та підприємств сповільнюється, а співвідношення між власними і позиковими коштами буде 60-70% і 40-30% відповідно.

Далі визначимо достатність у сільськогосподарських підприємств чистого прибутку для погашення основного боргу по довгострокових кредитах. Для

цього складемо прогноз формування чистого прибутку до 2020 р., куди закладено погашення відсотків за отриманими кредитами. Наявність залишку чистого прибутку, розподіленого на фінансування інвестицій та сплату основного боргу за кредитами, свідчить про достатність власних коштів для проведення інвестиційної політики на інноваційній основі. Визначення ефективних джерел фінансування галузі або сільськогосподарських підприємств завдання цілком вирішуване, від цього вибору залежить майбутній фінансовий результат діяльності підприємств та їх платоспроможність [1, с. 121-128]. Дотримання співвідношень між власним і позиковим капіталом має вибудовуватися в стратегічних документах на макро-, мезо- і мікрорівнях. В рамках національної економіки сільське господарство може створити передумови для стимулювання інвестиційної активності. Це обумовлено яскраво вираженим мультиплікативний ефект галузі в економіці, найбільш низькою капіталоемністю і найменшим строком окупності капітальних вкладень, стійким попитом на продукцію галузі на внутрішньому ринку.

Висновки. Таким чином, можна виділити наступне. По-перше, інвестиції виступають каталізатором економічних процесів. По-друге, в умовах формування інноваційної економіки, розширене відтворення необхідно здійснювати на основі безперервного інвестиційного процесу, який повинен носити інноваційний характер. По-третє, інвестиційна привабливість підприємства може бути одним з критеріїв оцінки перспектив інноваційного розвитку. По-четверте, використання запропонованої методики фінансового планування дозволяє визначити потребу в джерелах фінансування діяльності сільськогосподарських підприємств.

Список використаних джерел

1. Цадо Г.В. Моделювання залежності ВРП регіонів України від інвестиційно-інноваційних факторів / Г.В. Цадо // Економічний простір. – 2011. – № 56/2. – С. 103–114.
2. Пересада А. А. Управління інвестиційним процесом / А.А. Пересада. – К. : Лібра, 2002. – 472 с.
3. Майорова Т. В. Залучення іноземних інвестицій в умовах глобалізації / Т.В. Майорова // Вісник КЕФ КНЕУ імені В. Гетьмана. – 2011. – № 1. – С 89–101.
4. Перловськ Н. В. Державне регулювання інвестиційної діяльності підприємств / Н.В. Перловськ, М.Г. Басов // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – 2010. – № 11 (153). – Ч.1. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua>.
5. Кравченко Л. А. Держава та інвестиційно-інноваційний розвиток економіки / Л.А. Кравченко, О.В. Лютікова // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского, Серия “Экономика и управление”. – 2006. – Т. 19 (58). – № 1. – С.121-128.